

ARGUMENTATIEANALYSE

Inleiding

Argumenteren is het gebruiken van argumenten die een standpunt onderbouwen. Zo'n reeks van argumenten die uitkomt bij een conclusie heet een redenering. Argumenteren gebeurt uiteraard zowel mondeling als schriftelijk. Deze syllabus is bedoeld om je te helpen met de voorbereiding van je spreekbeurt. Je kunt de opmerkingen natuurlijk ook gebruiken voor een geschreven betoog. In 6-vwo moet je bij Nederlands twee betogen houden: een mondeling en een schriftelijk. Het is daarom wel handig dat je in 5-vwo leert hoe een betoog in elkaar steekt. Dat leer je door in een groep een betoog van een ander en de argumenten die gebruikt worden te analyseren.

Die analyse voer je uit aan de hand van een fragment uit een discussie of interview op de Nederlandse of Vlaamse radio of televisie. Standpunten komen uiteraard ook voor in andere media, zoals kranten of films. Als je die media wenst te gebruiken, overleg dan eerst met je docent.

Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat je uiteindelijk aangeeft wie de beste debater is en wie dus gelijk heeft. Daar zitten namelijk heel veel haken en ogen aan, zoals je in de rest van deze uiteenzetting kunt lezen. Het is wel de bedoeling dat je onderscheiden kunt welk standpunt een debater inneemt, wat voor uitgangspunt aan zijn stelling ten grondslag ligt, wat voor soort argumentatie hij gebruikt en welke argumenten zijn standpunt ondersteunen.

Jullie worden opgeleid om goed te kunnen instromen in het wetenschappelijk onderwijs. Het doel van wetenschappelijk onderzoek is altijd: uitbreiding van kennis op een bepaald vakgebied. Iets wordt als kennis beschouwd als de gemeenschap van wetenschappers ervan overtuigd is dat de argumenten die naar die kennis leiden deugen. Om dat te kunnen bepalen zijn er al sinds de oude Grieken regels bedacht.

De uiteindelijke test van iedere student is de afstudeerscriptie. Daarin laat hij zien dat hij bijdraagt aan de kennis op een bepaald vakgebied. Maar die kennis moet wel op de juiste manier tot stand gekomen zijn. Met andere woorden: de argumentatie moet deugen.

Op het vwo moet je een profielwerkstuk maken om te laten zien dat je klaar bent voor het vervolgonderwijs. In dat profielwerkstuk laat je zien dat je weet hoe je een hypothese onderbouwt. Met andere woorden: je argumentatie is belangrijk, zowel nu op het vwo als later op de universiteit!

Jullie spreekbeurt heeft als onderwerp uitspraken/beweringen/stellingen die subjectief zijn. Daarbij is de kunst van het overtuigen (de retorica) een onmisbare factor. Overtuigen doe je door een betoog te houden. Een betoog is een redenering die de toehoorder of lezer ervan probeert te overtuigen dat de spreker of schrijver gelijk heeft. Je laat je door iemand overtuigen of je overtuigt iemand anders door argumenten.

Wat is logisch redeneren?

Een redenering is een opeenvolging van argumenten die naar een conclusie leiden. Een logische redenering is een redenering waarin de argumenten een bepaalde conclusie onomstotelijk bewijzen. Gebeurt dat, dan wordt de conclusie een "feit" genoemd, en wordt het uitgangspunt – de stelling – als "waar" beschouwd. Men zegt dan dat de stelling **bewezen** is. Als een stelling onderbouwd wordt met slechts een argument en dat argument wordt **weerlegd**, dan is de conclusie ongeldig. Wordt een stelling onderbouwd met meer dan een argument, waarvan er één weerlegd wordt, dan hoeft de conclusie niet ongeldig te zijn, al is de redenering natuurlijk wel verzwakt.

Meestal wordt een redenering als geldig beschouwd als zij de volgende vorm heeft:

Stelling/Hypothese /Premisse	Als P (Als het regent) – <i>antecedens</i> -, dan Q (dan worden de straten nat) - <i>consequens</i>
Waarneming/Argument	P (Het regent) – de <i>antecedens</i> wordt bevestigd
Conclusie	Dus Q (De straten worden nat) – de <i>consequens</i> is geldig en waar

Je loopt op straat en het begint te regenen. De eerste keer dat dit gebeurt, neem je waar dat de straten nat worden. De tweede keer constateer je hetzelfde en na de 10^e waarneming concludeer je dat de straten nat worden als het regent. Dit heet **deductie**. Als je met andere mensen praat over je ontdekking, blijkt dat zij dit verschijnsel ook waargenomen hebben; dit geeft je redenering meer kracht. Je gaat er nu vanuit dat je redenering waar is, totdat iemand bewijst dat de zaak anders in elkaar steekt. Iemand zou bijvoorbeeld kunnen vaststellen dat de overdekte winkelstraat waar hij liep niet nat werd toen het regende. Er kan zich dan een hele discussie ontvouwen!

Nog een voorbeeld: een onderzoeker treft een vogel aan die raaf wordt genoemd; het beest is zwart. Een vogel met gelijke uiterlijke kenmerken is ook zwart, dat is raaf nummer twee. De observaties gaan nog een tijdje door en steeds is de waarneming dat de raaf zwart is. Volgens de regels van de wetenschappelijke logica mag de onderzoeker nu *deduceren* dat alle raven zwart zijn totdat het tegendeel bewezen wordt. (De tegengestelde vorm van redeneren heet **inductie**: bij een inductieve redenering moet je alle geldige observaties opsommen voordat je een conclusie mag trekken. Dat is erg omslachtig, want je zou dan van alle raven in verleden, heden en toekomst moeten vaststellen dat ze zwart zijn voordat je mag concluderen dat alle raven zwart zijn. Daarom was deductie altijd het meest praktisch)

In schema:

Stelling/Hypothese /Premisse	Als P (Als dit een raaf is) – <i>antecedens</i> -, dan Q (dan is hij zwart) - <i>consequens</i>
Waarneming/Argument	P (Dit is een raaf) – de <i>antecedens</i> wordt bevestigd
Conclusie	Dus Q (Dus hij is zwart) – de <i>consequens</i> is geldig en waar

De meeste mensen die een standpunt beargumenteren, willen graag dat hun redenering voldoet aan het schema, omdat daardoor hun standpunt de meeste kans heeft geaccepteerd te worden.

Het probleem is vaak, dat een redenering wel de bovenstaande vorm heeft maar dat er toch iets niet deugt. Meestal is er dan sprake van een argumentatiefout.

Voorbeelden van argumentatiefouten (en oefening)

Er volgen een paar veel voorkomende argumentatiefouten. Probeer zelf de redeneringen in het schema op pag. 2 weer te geven.

Bijvoorbeeld (Zie de eerste fout hier beneden):

Stelling/Hypothese /Premisse	Als iemand een Nederlander is (<i>antecedens</i>), dan heeft hij geen verstand van Mexicaans eten (<i>consequens</i>).
Waarneming/Argument	Hans is een Nederlander.
Conclusie	Dus heeft Hans geen verstand van Mexicaans eten.

Let op: de vorm van deze redenering is weliswaar *geldig*, maar de conclusie is niet *waar*. Daar is een reden voor: in de logica moet de *antecedens* noodzakelijk naar de *consequens* leiden. Het *antecedens* moet een noodzakelijke en voldoende voorwaarde zijn, wil de *consequens* geaccepteerd worden.

In het laatste schema hoeft dat niet het geval te zijn: Hans kan in Mexico als Nederlands staatsburger geboren zijn en daar tot zijn 20^e uitsluitend Mexicaans voedsel gegeten hebben. Of Hans gaat al sinds zijn 16^e – hij is nu 45 – op vakantie naar Mexico en heeft in die tijd van top koks geleerd wat echt Mexicaans eten genoemd wordt. Het is dus niet noodzakelijk zo dat een Nederlander niets afweet van Mexicaans eten.

Fout	Voorbeeld
	<p>Let op: binnen een voorbeeld kan meer dan een fout zitten! Dat wordt met * aangegeven. Meestal moet je enkele stappen in de redenering zelf invullen om het schema te kunnen maken.</p>
Op de man spelen	<p>Degene die argumenteert wordt aangevallen, niet de argumentatie op zich:</p> <p>A.</p> <p>Hans, die een hazenlip heeft, zegt: "Ik vind El Taquito het beste Mexicaanse restaurant in Enschede (stelling), want</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ze maken hun eigen tortilla's (arg. 1) 2. ze gebruiken altijd verse ingrediënten (arg. 2) 3. alles wat ik er ooit gegeten heb was heerlijk (arg. 3)" <p>Jan zegt: "Aangezien jij een Nederlander bent, zal ik je mening over Mexicaans eten maar niet serieus nemen."</p> <p>Als Jan had gezegd: "Hans heeft ongelijk, want hij heeft een hazenlip.", dan had hij dezelfde fout gemaakt. Zie boven!</p> <p>Jan had de drie argumenten van Hans moeten weerleggen om te mogen concluderen dat zijn standpunt niet deugde.</p> <p>Merk ook op, dat het er niet toe doet of de argumenten van Hans deugen. Jan hoeft het niet met Hans eens te zijn; hij mag best een andere mening hebben. Maar dan moet hij wel andere argumenten gebruiken.</p> <p>B.*</p> <p>"Ik zie dat je veel op het Internet zit. Beleef je veel plezier aan al die pornografische sites die je er kunt vinden?"</p>

Met de meerderheid meegaan	<p>Als alle mensen het doen/Als alle mensen het zeggen, dan zal het wel zo zijn.</p> <p>A. Hans staat op het punt een auto te kopen maar hij twijfelt nog over het merk.</p> <p>Jan zegt: "De Opel Mantra is de best verkochte auto in zijn klasse. Die moet je dus kopen."</p> <p>B. "Ik mag best om 12 uur thuiskomen, want iedereen in de klas mag dat van zijn ouders."</p> <p>C. "Ik ga niet naast Hans zitten, wie wil dat nou?"</p>
Een beroep doen op de traditie	<p>Het is altijd zo geweest, dus zal het nu ook wel zo zijn.</p> <p>A. "Het is prima dat de minister-president volgende week een staatsbezoek aan Noord-Korea brengt. Kok heeft dat immers ook gedaan, evenals Lubbers en Van Agt."</p> <p>B. De kannibaal tegen diens zoon: "Vooruit, maak je bord eens leeg! Je weet toch dat we altijd al mensen gegeten hebben?"</p>
Een beroep doen op een autoriteit	<p>Als die autoriteit een deskundige is, kan dat een argument versterken. Maar even vaak gebeurt het dat iemand er "met de haren" bijgesleept wordt.</p> <p>A. "Mr. Dr. J.C.H. Pieterse zegt dat de relativiteitstheorie van Einstein niet klopt. Als vooraanstaand rechter zal hij het wel weten."</p> <p>B. In een advertentie: Ronald Koeman koopt al zijn groente en fruit bij ons. Zou u dat eigenlijk niet ook moeten doen?</p> <p>C. De marathonloper: "Mijn trainer zei dat ik het beste weer kon gaan roken, want dat zou mijn prestaties bevorderen. Dus ben ik weer gaan roken."</p> <p>D. Vaak wordt er geschermd met Commissies en Professoren en Instellingen die zus of zo van mening zijn, of dit en dat hebben aangetoond. Holle frasen vaak, want veelal ontbreken dan de naam van de onderzoeker, de titel van het rapport, de datum en gelegenheid waarbij de aangehaalde visie werd onthuld. Oncontroleerbaar dus en daarom verdacht.</p> <p>"Een commissie van het ministerie van economische zaken heeft uitgerekend dat men in Nederland wel wat minder kan eten." *</p>
Dreigen	<p>A. Een politicus tijdens de verkiezingen: "Iedere wetenschapper die dit standpunt niet ondersteunt, kan subsidie voor zijn onderzoek verder wel vergeten!"</p> <p>B. "Als je mij niet helpt, sla ik je zus in elkaar!"</p> <p>C. "Ieder partijlid dat het niet met mij eens is inzake deze kwestie, hoeft niet te rekenen op een zetel in de Tweede Kamer!"</p>
Beroep doen op afwezigheid van bewijs	<p>Dit is een lastige. Omdat er geen bewijs tegen de stelling is, is de stelling waar. Dit hoeft niet altijd zo te zijn!</p> <p>A. "De Inspectie van de Volksgezondheid heeft niet kunnen aantonen dat de organisator verantwoordelijk was voor de salmonellavergiftiging tijdens het popfestival. Daarom is die organisator niet verantwoordelijk."</p>

	<p>B. Een Amerikaanse futuroloog: "De regering houdt de wrakken van verschillende neergestorte Ufo's, inclusief de lijken van de bemanning, verborgen op een geheime locatie. Hoewel de regering dit feit categorisch ontkent, heeft ze nooit bewezen dat het niet waar is. Daarom geloof ik nog steeds dat het waar is!"</p>
Jij ook!	<p>Omdat je bij een niet-gesteunde organisatie behoort, heb je ongelijk.</p> <p>A: "Ik geloof in gelijke rechten voor mannen en vrouwen. En voor wat de werkgelegenheid betreft, ben ik van mening dat bij gelijke geschiktheid vrouwen voorlopig de voorkeur moeten krijgen bij de selectie." B: "Jij bent zeker een socialist?" A: "Ja, hoe weet je dat?" B: "Alleen socialisten kramen dergelijke onzin uit!"</p>
Inconsistentie	<p>Je zegt het een maar doet het ander.</p> <p>A. Iemand die aan de Bouwmeester in Haaksbergen woont: "Behoud van het milieu staat boven aan mijn prioriteitenlijst. Verdomme, waar zijn mijn autosleutels, ik moet over 10 minuten bij de bibliotheek zijn!" B. De rector van een scholengemeenschap tegen een journalist: "Als school is het je taak om hoogstaande morele waarden uit te dragen, zoals: geen seks voor het huwelijk. Maar vanwege de aids-problematiek beginnen we volgende week met het uitdelen van condooms." C.. "Ik ben faliekant tegen uitzonderingen op regels. Maar omdat jij het bent, mag je dat werkstuk wel wat later inleveren!"</p>
Generalisatie	<p>Je trekt conclusies op basis van te weinig gegevens.</p> <p>A. De gemeentesecretaris is lui. Zie je wel dat ambtenaren te beroerd zijn om te werken? B. X: "Jij neemt horoscopen serieus?" Y: "Je hebt toch gezien dat die van vandaag voor jou precies klopte?" X: "Ja maar" Y: "Geen gemaar, er moet wel iets van waar zijn." C. "Vorige week kreeg mijn vriendin voedselvergiftiging bij MacDonalds. Mij zien ze daar nooit meer! D. Een Citroën wordt in Frankrijk gemaakt. Ik heb er een gehad, maar steeds was er wat mee. Een auto waar steeds iets mee aan de hand is, deugt niet. Franse auto's deugen niet.</p>
Geknoei met of onjuist interpreteren van cijfers en statistiek	<p>Mensen laten zich dikwijls te snel imponeren wanneer cijfers en statistieken als argument worden gebruikt. De vraag is vaak of de cijfers wel iets te maken hebben met het onderwerp, wie de cijfers geproduceerd heeft en of het onderzoek goed is uitgevoerd.</p> <p>A. Het roken van weed leidt onherroepelijk tot heroïneverslaving. Een rapport van het RIAGG becijfert dat 74,3% van de verslaafden in Boekelo weed rookte voordat ze aan heroïne begonnen.</p>

	<p>B. Nederland is tegen abortus. In een enquête werden 500 mensen ondervraagd. 35% was voor abortus, 45% was tegen en 20% had geen mening.</p> <p>Let op: dit zijn ook voorbeelden van foutieve generalisering.</p>
Vals dilemma	<p>De spreker of schrijver doet het voorkomen alsof er maar één keuze is.</p> <p>A. Ik ben niet voor abortus, ik ben voor het recht op zelfbeschikking. *</p> <p>B. Wie niet voor me is, is tegen me.</p> <p>C. Een fanatieke geestelijke die naar de Bijbel wijst: "Ofwel dit boek is wat het beweert te zijn, het enige en ware Woord van God; of het is niets waard, een slechte grap, verspillling van inkt en papier."</p> <p>D. De mensheid moet leren als een familie samen te leven; anders gaat ze ten onder in deze wereld waarin iedere gek een atoombom kan kopen.</p>
Causaliteit	<p>Het verband tussen oorzaak en gevolg is niet duidelijk, niet aangetoond of fout.</p> <p>A. "De dollar is op een naoorlogs dieptepunt terecht gekomen. Dat komt natuurlijk doordat de Amerikaanse oorlogsindustrie niet meer draait, nu de koude oorlog is afgelopen."</p> <p>B. "De V.S. zijn uit op een oorlog met Irak om de zieltogende wapenfabrikanten een opkikkertje te bezorgen."</p> <p>C. Toen drugs nog niet verboden waren, was er minder criminaliteit die ermee gepaard ging. Nadat ze illegaal zijn verklaard, nam de criminaliteit explosief toe. Daarom moeten drugs zo snel mogelijk gelegaliseerd worden.*</p> <p>D. We legden een stapeltje oude kranten en wat oude vodden in een hoek op zolder. Kort daarna wemelde het er van de ratten.</p>
Een ander onderwerp aansnijden	<p>Vaak gebeurt dit om de gevoelens van de ander te sparen of omdat men weet dat men ongelijk heeft.</p> <p>A. Uit een documentaire: "Natuurlijk was dit gebied ooit van de Indianen. En natuurlijk gingen de kolonisten niet altijd goed en eerlijk met hen om. Maar het staat buiten kijf dat wij alle recht hebben om hier te wonen en van dit rijke land te genieten. Wij brachten die Indianen immers beschaving, een betere manier van leven. Ze zouden ons eigenlijk dankbaar moeten zijn!"*</p> <p>B. "Vind je niet dat deze jurk me dik maakt?"</p> <p>"Schat wat zit je haar goed! En die oorbellen maken het werkelijk af!"</p> <p>C. "Ik dacht dat je morgen een proefwerk had, waarom zit je dan tv te kijken?"</p> <p>"Kijk, de nieuwe buurman laat zijn hond uit."</p>

<p>Hellend vlak</p>	<p>De conclusie lijkt logisch maar is dat niet (helemaal).</p> <p>A. Een politicus tijdens een debat over de Vietnamoorlog: "Als we de communisten in Zuid-Vietnam geen halt toeroepen, dan zullen ze het hele land overnemen. Als dat gebeurt, bezetten ze daarna Laos, Cambodja en Thailand. Daarna zullen ze Indonesië en de rest van Oceanië aanvallen en voordat je het weet staan ze hier voor de deur!"</p> <p>B. Een moeder tegen haar kind: "Als je nu niet naar bed gaat, zul je morgen te moe zijn om dat proefwerk goed te maken. Daardoor zul je niet overgaan en wil geen enkele fatsoenlijke vervolgopleiding je hebben en zul je in de goot eindigen!"</p> <p>C. In een krantenartikel (ingezonden stuk, februari 1997): "Wetenschappers maakten eergisteren bekend dat ze voor het eerst met succes een zoogdier hebben gekloond. Dat betekent dat er nu kennis bestaat – of binnenkort zal bestaan -waarmee ook mensen gekloond kunnen worden. Aangezien de overlevingsdrang van mensen altijd erg sterk is geweest, zal het niet lang duren voordat ze handenvol geld uitgeven om zich te laten klonen. We zullen in staat zijn hele hordes van klonen te maken die bepaalde taken zullen uitvoeren, waardoor we eigenlijk de slavernij weer invoeren. Sterker nog, ik zou er niet raar van opkijken als er niet nu al regeringen zijn die overwegen een superieur ras of een leger te creëren dat onverslaanbaar is. We moeten dit heilloze onderzoek meteen stoppen voordat we zelf de slaven worden van onze eigen evenbeelden en voordat we onze menselijkheid verliezen!"*</p>
<p>Omgekeerde wereld</p>	<p>In een redenering wordt de consequens bevestigd in plaats van de antecedens.</p> <p>A. Als je een kapitalist bent, ben je gek op je eigendommen. Jij bent gek op je eigendommen, dus ben je een kapitalist.</p> <p>B. Als een hond puppies heeft, is het een teef. Jouw hond is een teef, dus heeft ze puppies.</p> <p>C. Als je alcohol hebt gedronken, voel je je lekker. Jij voelt je lekker, dus heb je alcohol gedronken.</p> <p>D. Als Maaïke naar dat feestje gaat, gaat Hans ook. Hans was op het feestje, dus zal Maaïke er ook wel geweest zijn.</p>
	<p>In een redenering wordt de antecedens ontkend in plaats van bevestigd.</p> <p>A. Als ik op tijd op school kom, is mijn fiets in orde. Ik was niet op tijd, dus mijn fiets is kapot.</p> <p>B. Als je huilt, ben je verdrietig. Jij huilt niet dus ben je niet verdrietig.</p> <p>C. Een beleid dat multiculturaliteit bevordert, heeft niet door welke schade dat aan de wereld toebrengt. In Afrika is multiculturaliteit de oorzaak van een volkerenmoord in Rwanda en Burundi, waar de Hutu's en de Tutsi's vijanden van elkaar zijn. Daaraan kun je zien dat multiculturaliteit geen saamhorigheid brengt. Dus als je multiculturaliteit bevordert, komt er geen saamhorigheid. Dus als je multiculturaliteit niet bevordert, krijg je saamhorigheid.*</p> <p>C is ook een voorbeeld van:</p>

<p>Foutieve analogie</p>	<p>Je vergelijkt appels met peren.</p> <p>A. "Het is niet goed dat een volk zijn eigen regering kiest; je laat een kind toch ook niet zijn eigen opvoeders kiezen."</p> <p>B. "Natuurlijk heb ik geen drankprobleem. Ik heb altijd mijn huiswerk af en verschijn op tijd op mijn bijbaantje, heb geen problemen in mijn relaties. Ach, ik drink wel dagelijks een stuk of wat borrels, maar dat is slechts voor de ontspanning en voor de gezelligheid. Trouwens, een kennis van ons had het aan zijn hart en de dokter zei tegen hem dat een dagelijks glas wijn goed was voor de ontspanning en om de spijsvertering op gang te brengen, dus zou je kunnen zeggen dat ik drink om gezond te blijven!" *</p> <p>Degene die dit zegt is 19; de kennis heeft een hartaanval gehad en is 48. En een paar borrels per dag is wel wat anders dan een glas wijn.</p> <p>C. "Het is onzin om heroïneverslaafden methadon te verstrekken. Iemand die verslaafd is aan whisky help je toch ook niet met bier?" *</p> <p>D. "Natuurlijk ben ik begaan met het lot van al die mensen in Afrika die honger lijden en bij bosjes de pijp uitgaan. Maar denk eens aan de werkelozen in Nederland!"</p>
<p>Cirkelredenering</p>	<p>Je gaat ervan uit dat je standpunt geldig is. Je argument(en) is/zijn ook je conclusie. Vaak is deze fout moeilijk aan te tonen.</p> <p>A. Verkeerd is verkeerd.</p> <p>B. Voor de oorlog in Irak: Interviewer: "Wat vindt u? Moeten we meteen een oorlog beginnen of moeten we daarmee wachten om te zien of de economische sancties vruchten afwerpen?" Antwoord: "Sancties werken niet, dat is keer op keer gebleken. Saddam Hussein is een krankzinnige, het enige wat hij begrijpt is geweld. Daarom is de enige optie oorlog voeren!" *</p> <p>C. "Is het mogelijk om te stoppen met roken?" "Natuurlijk kan dat, als je tenminste voldoende wilskracht hebt en er echt mee wilt stoppen."</p>
<p>Speculatief denken</p>	<p>Gokken op de toekomst. Ook: een redenering waarin een visie wordt afgewezen, omdat de mogelijke gevolgen als ongewenst worden beschouwd.</p> <p>A. "Volgens mij moet je geen nieuwe chipsfabriek bouwen, want de markt voor pc's zakt dadelijk compleet in."</p> <p>B. "We moeten een halt toeroepen aan de immigratie van allochtonen, anders gaat de Nederlandse cultuur naar de haaien."</p>
<p>Met twee maten meten</p>	<p>Regels die voor jou gelden, gelden niet voor mij.</p> <p>"Op leerlingenfeesten mogen de leerlingen geen alcohol drinken. De leraren mogen dat wel, maar dat is natuurlijk heel wat anders: je kunt geen leraren met leerlingen vergelijken."</p>

<p>Iemand meer in de mond leggen dan hij gezegd heeft</p>	<p>De nuanceringsen in iemands uitspraken weglaten, of iemand een onjuiste interpretatie van zijn eigen woorden proberen op te dringen.</p> <p>A. De leraar kondigt aan dat een les twee weken later <u>misschien</u> niet doorgaat omdat er dan <u>waarschijnlijk</u> een vergadering is. De leerlingen vertellen in de pauze dat de leraar over twee weken uitvalt.</p> <p>B. Minister op persconferentie: "..en zo kan je inderdaad stellen dat misleiding door de overheid in sommige gevallen gerechtvaardigd is." Krantenkop de volgende dag: "MINISTER: OVERHEID MAG LIEGEN"</p>
<p>Het standpunt van de tegenpartij expres verkeerd weergeven</p>	<p>Spreekt voor zich.</p> <p>A. "Darwins evolutietheorie beweert dat de mens voortkomt uit een voorouder die we delen met andere primaten, zoals chimpansees en gorilla's. Als dat zo is, dan wordt het hoog tijd dat we niet meer zo arrogant beweren dat we meer waard zijn dan de dieren; de mens en zijn intelligentie verschillen van die van andere dieren; mens en dier zijn echter het resultaat van hetzelfde evolutieproces." "Jij wilt dus beweren dat de mensheid voortkomt uit de baviaan, en dat de orang-oetangs en chimpansees volle neven van ons zijn. Dat is natuurlijk onzin. De Bijbel verklaart de afstamming van de mens: we zijn geschapen in het evenbeeld van God!" *</p> <p>B. "Abortus is verkeerd omdat je daardoor een mens vermoordt. Een kind in de baarmoeder heeft net zo veel recht om te leven als ieder ander kind buiten de baarmoeder. Een foetus heeft voor de geboorte al de meeste menselijke eigenschappen, hij schopt zijn moeder zelfs!" "Dat een foetus zijn moeder schopt is nog geen teken dat het een mens is. Een koe kan ook schoppen, maar dat betekent toch niet dat het een mens is en dat we daarom geen rundvlees meer moeten eten? Abortus is prima omdat een foetus nog geen mens is!" *</p> <p>C. "Abortus is verkeerd omdat je daardoor een mens vermoordt. Een kind in de baarmoeder heeft net zo veel recht om te leven als ieder ander kind buiten de baarmoeder. Een foetus heeft voor de geboorte al de meeste menselijke eigenschappen, hij schopt zijn moeder zelfs!" "Jij beweert dus dat abortus moord is. Dat is absurd. Hoe vaak gebeurt het niet dat we pasgeboren of ongeboren kinderen laten sterven omdat ze misvormd zijn of een gezondheidsprobleem hebben zoals een gespleten ruggetje? Bovendien doden we er ieder jaar een paar duizend meer omdat we het moeders toestaan te roken en te drinken of drugs te gebruiken. Als abortus al moord is, dan is het niets erger dan die duizenden moorden die we plegen zonder erbij na te denken. Als je echt tegen moord bent, doe dan eens wat tegen de oorlog in de wereld of tegen de wapenwedloop!" *</p> <p>Deze laatste voorbeelden zijn ook een geval van:</p>
<p>Reductio ad absurdum</p>	<p>Je maakt eerst het standpunt van de tegenstander belachelijk en stelt daar dan je eigen standpunt tegenover.</p>

Retorica

Inleiding

Tot nu toe hebben vrijwel alle uitspraken betrekking op *feiten*, die ondersteund worden door waarnemingen en berekeningen. Maar hoe zit dat met *meningen*? Kun je een mening zodanig met argumenten onderbouwen dat ze voor iedereen altijd en overall controleerbaar waar is? Hier beginnen de problemen: hoe overtuig je iemand ervan dat jouw mening waar is? Zoals je misschien al begrepen hebt, is dat onmogelijk. Let maar eens op hoe vaak in een discussie wordt uitgeroepen: “Maar dat is toch gewoon zo?”. Degene die deze uitspraak deed, ging er tot dat moment vanuit dat hij een goed onderbouwde stelling vertegenwoordigde, maar nu blijkt dat iemand anders het helemaal niet met hem eens is.

In de wetenschap, in de politiek en in de rechtszaal worden discussies gevoerd over onderwerpen die iedereen aangaan. Deze discussies vinden in de openbaarheid plaats, waardoor iedereen die dat wil een steentje kan bijdragen. In de praktijk betekent dit dat over een bepaald onderwerp verschillende meningen naar voren worden gebracht die met verschillende argumenten onderbouwd worden. De vraag is dan natuurlijk wel wie er gelijk heeft, maar die vraag blijkt bijna nooit objectief te beantwoorden.

Natuurlijk spelen argumenten een belangrijke rol in een redenering. Maar er zijn andere factoren in het spel dan uitsluitend logica. Aristoteles, de belangrijke Griekse filosoof (384 – 322 voor Christus), legde de basis voor de *Ars Rhetorica*; aanvankelijk betekende dat: de kunst van het spreken in het openbaar. Later zijn de termen ook wel vertaald als: de kunst van het overtuigen.

Het zou misschien wel wenselijk zijn dat het argumentatieschema voor de logische redenering altijd opging, maar in de praktijk is dat niet zo. Of misschien beter gezegd: het schema gaat wel op, er volgt zelfs een ware conclusie en toch ben je het er niet mee eens.

Er is bijvoorbeeld een algemene regel (een wet) die zegt: als een vreemdeling niet over de juiste papieren beschikt, mag hij niet in Nederland blijven. Meneer X is een vreemdeling en hij beschikt niet over de juiste papieren, dus hij moet uitgezet worden. Dat lijkt een heel logische redenering die volledig voldoet aan de eisen van de argumentatie. Toch zijn er diverse actiegroepen, belangenverenigingen en deskundigen die het met de conclusie helemaal niet eens zijn. Wat is hier aan de hand? Zijn er andere factoren dan pure logica – “regeltoepassing” – in het geding? Zo ja, wat zijn dan die factoren? Zo nee, waarom werkt die logica niet?

Iemand die de mening is toegedaan dat wetten er niet voor niets zijn en dat ze altijd zonder uitzondering uitgevoerd moeten worden, zal geen probleem hebben met de uitzetting van meneer X. Iemand anders is van mening dat X gevaar loopt als hij naar zijn eigen land terug moet, zodat de rechterlijke macht in het specifieke geval van meneer X maar een oogje moet dichtknijpen. De uitgangspunten van de debaters zijn dus verschillend: geen uitzondering tegenover wel uitzondering. Ze accepteren wel beiden de regels die de samenleving heeft. Wie heeft gelijk? Of misschien beter: wie krijgt gelijk?

Een spreker die zijn mening verkondigt, kan zijn stelling slechts **aannemelijk** maken; het gebeurt niet vaak dat hij die kan bewijzen (behalve natuurlijk als zijn stelling betrekking heeft op een exact onderwerp!).

In het debat neemt **manipulatie/beïnvloeding** een onuitwisbare plaats in. En zeker in de laatste eeuw met de opkomst van de audiovisuele media is die beïnvloeding erg toegenomen. Denk maar eens aan alle reclame op radio en tv; eigenlijk is reclame een redenering die jou ervan probeert te overtuigen dat product X beter is dan product Y en dat je product X dus moet kopen. Vaak worden zaken in zo'n redenering betrokken die niets met het product op zich te maken hebben (psychologische meerwaarde: de auto die zo milieuvriendelijk is; het mobieltje dat je gratis krijgt bij de aanschaf van een breedbeeld-tv).

Een ander voorbeeld: verkiezingstijd. Tijdens verkiezingen is het altijd zo dat een paar onderwerpen bij iedere partij aan de orde moeten komen, de zogenaamde “hot issues”. Tijdens de laatste verkiezingen waren dat bijvoorbeeld veiligheid (meer blauw op straat), de multiculturele samenleving

(hoe gaan de autochtonen om met allochtonen en andersom?), asielzoekerproblematiek (een strenger uitzettingsbeleid?). Iedere partij probeert de kiezer ervan te overtuigen dat haar standpunt het beste is en dat de kiezer dus op haar moet stemmen. Dat ook hierbij factoren een rol spelen die niets met wiskundige logica te maken hebben, blijkt uit het gegeven dat iedere partij haar best doet een charismatische lijsttrekker te benoemen. Charisma (uitstraling) is dus een factor die kiezers over de streep moet trekken als dat door argumenten niet lukt.

Wat zijn die factoren?

Zoals boven al werd gezegd is **uitstraling** van de spreker een factor. Maar ook diens **levensbeschouwing** of **geloof** kan een rol spelen. **Deskundigheid** wordt zeer op prijs gesteld (hoewel uit onderzoek is gebleken dat een aantrekkelijke deskundige eerder geloofd wordt dan een onaantrekkelijke deskundige die hetzelfde beweert – het **uiterlijk** speelt dus ook een rol).

Hoe een debater een standpunt verdedigt kan ook een factor zijn: met of zonder humor, aarzelend of kordaat, boeiend of saai? De **woordenschat** kan van belang zijn: spreekt een debater begrijpelijk of gebruikt hij te veel vaktaal, gebruikt hij niet te vaak dezelfde woorden? Is het **onderwerp** belangrijk genoeg? Welk **belang** heeft de spreker erbij dat zijn opvatting geaccepteerd wordt?

Waar en **op welk moment** iemand iets beweert, kan ook een factor zijn.

Vindt het debat plaats op tv, komen er nog allerlei complicerende zaken bij. Zoals **de rol** van de regisseur of gespreksleider: wat laat hij zien of vraagt hij en op welk moment doet hij dat? Snapt hij/wil hij snappen wat zijn gesprekspartner beweert? Stelt hij objectieve vragen of vragen waaruit blijkt dat hij een bepaald antwoord wil horen?

Debaters houden soms rekening met wat hun **publiek** wil horen, het maakt heel wat uit of je voor medestanders of tegenstanders spreekt; aan het slot van hun betoog proberen ze bijvoorbeeld twijfelaars over de streep te trekken door in te spelen op gemeenschappelijke **emoties**. Of ze proberen de lachers op hun hand te krijgen als de opponent toch eigenlijk ook wel een goede debater was.

De meeste ervaren debaters zorgen ervoor dat hun redenering deugdelijk is: hun argumenten zijn acceptabel voor de meeste toehoorders waardoor hun conclusies aannemelijk zijn. Het publiek laat zich al of niet overtuigen; als dat wel het geval is, acht het de stelling(en) van de spreker bewezen. Maar eigenlijk is het ertoe overgehaald **de mening van de spreker** te delen, de mensen zijn van zijn standpunt overtuigd en beschouwen die overtuiging dikwijls als een universele waarheid.

Schematisch zou je een discussie als volgt kunnen analyseren:

Situatie	<p>Waar vindt het debat plaats? In het openbaar of in besloten kring? In de media? Waar precies?</p>
	<p>Wanneer vindt het debat plaats? Vroeg of laat? Precieze datum? Is het onderwerp op dat moment van algemeen belang of slechts voor (één van) de debaters? Waarom?</p>
De sprekers	<p>Wie zijn ze? Hun namen. Zijn het bekende Nederlanders of mensen uit het publiek? Worden de debaters als deskundigen m.b.t. het onderwerp beschouwd? Wat is hun maatschappelijke functie? Kan die invloed hebben op de discussie? Spreken ze namens een belangenvereniging? Wordt hun ideologie/geloof/levensbeschouwing duidelijk tijdens het debat en speelt die een rol? Lijken de debaters goed opgeleid of niet? Zijn ze in staat hun mening duidelijk te formuleren? Zo nee, wat mankeert eraan? Speelt hun uiterlijk een rol bij een eventuele acceptatie van het standpunt? Zo ja, hoe?</p>
Onderwerp	<p>Wat is het onderwerp? Is dat onderwerp van algemeen belang of is het slechts van belang voor (één van) de sprekers? Wat is het uitgangspunt m.b.t. het onderwerp van spreker A? En welk dat van spreker B? Maken die uitgangspunten het mogelijk dat A wordt overtuigd door B of andersom? Is een compromis mogelijk? Welk belang hebben de sprekers erbij dat hun standpunt geaccepteerd wordt?</p>
Discussie	<p>Argumentatie Wat zijn de belangrijkste argumenten van beide sprekers? Zijn dat deugdelijke argumenten? Worden er duidelijke logische fouten gemaakt in de argumentatie? Hebben die argumenten steeds betrekking op de stelling? Is er sprake van duidelijke manipulatie? Hoe? Wordt een van beide sprekers door de ander overtuigd? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?</p>
	<p>Hoe Welke overredingstechnieken gebruiken de sprekers het meest? (Bijvoorbeeld: humor, retorische vraag, persoonlijke aanval, overschreeuwen, niet laten uitpraten of niet aan het woord laten komen, arrogante houding, de rust en de redelijkheid zelve) Welk effect heeft dat op de ander en op de argumentatie?</p>
	<p>Spreekvaardigheid Is er sprake van gelijkheid of van ongelijkheid? Waaruit blijkt dat? Gebruiken de sprekers veel vaktaal? Heeft dat invloed op de discussie, op de tegenstander of op het publiek? Spreken ze saai of boeiend? Gebruiken ze goede voorbeelden? Spreken ze gevarieerd?</p>
Het publiek	<p>Medestanders? Tegenstanders? Gemengd?</p>

	Mag het zich met de discussie bemoeien? Bemoeit het zich er mee? Hoe? Heeft dit gevolgen voor de discussie?
Media	Speelt de manier waarop de sprekers in beeld worden gebracht een rol in de discussie? Hoe? Heeft de discussieleider invloed op de discussie? Hoe? Begrijpt de discussieleider de standpunten van beide sprekers? Zo niet, waaruit blijkt dat? Welke gevolgen heeft dat voor de discussie? Hebben de sprekers de tijd om duidelijk te maken wat hun standpunt is? Heeft dat gevolgen voor de discussie? Als de tijd heel kort is: is er wel sprake van een discussie?

Uiteindelijk heb je de discussie goed geanalyseerd door met zo veel mogelijk van deze factoren rekening te houden. Je zou nu kunnen weten met wie je het eens bent: met A, met B of met beide. Ook zou je nu kunnen kijken waarom dat zo is: door argumentatie, sympathie, antipathie, een combinatie van factoren.

Wat je echter niet moet doen, is een van beide sprekers tot winnaar uitroepen; je hebt misschien niet alle argumenten gehoord of je bent zelf misschien gemanipuleerd.